

Передплата

на «РУСЛАНА» вносить:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.

За границею:

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків

Поодинокое число по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділь і руских свят о 5¹/₂ год. пополудни.

Редакция, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровского (Хорунщини). Експедиція місцева в Агенції Соколовского в пасажи Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише напередне застереження.

Рекламації неопечатані вільні від порта. — Оголошення звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надсіланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесення по 30 сот. від стрічки.

АНАТОЛЬ ВАХНЯНИН.

Матеріяли до політики Русинів від часу так званої „нової ери“.

(Дальше).

Які були постулати руских послів, крім вчислених самим Романчуком, автентично не знаю, а однак ставили їх пос. Романчук і Телішевский гр. Таффому імовірно в р. 1893 в значно більшим числі, як ми доси чули. В мене під рукою є лише автограф Телішевского, списаний на папери з печаткою «Abgeordnetenhaus», на котрім находжу слідувачий список постулатів:

I.

а) Розширене права виборчого в дусі послідного правительственного предложеня. (здає ся предложеня Таффого з р. 1893. Прим. авт. записок).

б) з рівночасним заведенем безпосередних виборів в сільській курії;

в) з рівночасним побільшенем числа послів з тої курії в дусі внеску пос. Романчука;

г) в округах виборчих о рускій більшости полишене мандатів Русинам;

з) вилучене міст і місточок з сільської курії.

II.

Узнане повної, національної рівноправности, отже:

а) признане рускому мові тих самих прав і прерогатив, які доси прислугують польському мові у всіх правительственных (може: державних?), автономічних і репрезентативних тілах — узнане его на рівні з польським — урядовою мовою.

б) введене і видане розпорядження, в силу котрого кожний, хто хоче у східній Галичині стати урядником, мусить виказати ся докладним знанем руского мови в письмі і слові.

в) заступник намісника, президента апеляції, дирекції скарбу має бути в будучности Русин.

г) урядники, що не володіють руским мовою, або маркантні противники народного руского розвою мають бути перенесені в західну Галичину.

з) ціле слідство в урядах і судах східної Галичини має вестися в польським і руским мовою а всі написи на урядах мають бути рівнож уміщені в обох мовах.

III.

а) Право патронату має бути знесене а заступлене номінацією, овертою на засадах повної автономії нашої церкви — з тим

б) має закон о церковній конкуренції улячи зміні.

IV.

а) Рада шкільна краєва має бути поділеною на дві секції: польську і руску. Прези-

дентом шкільної рускої секції буде тільки Русин;

б) ревізія законів про організацію окружних рад шкільних в дусі заповнення більшости Русинам в тих повітах, в яких руский народ становить більшість;

в) інспекторами окружними і краєвими для руских шкіл можуть бути лише Русини;

г) у всіх галицьких школах руский мови має бути зглядно обов'язковим.

з) рускі, паралельні класи при гімназіях в Перемишлі і Коломиї мають бути в можливо найкоротшій часі переіменовані в самостійні, рускі гімназії.

ж) заложене в будучині руских гімназій в Тернополі, Станіславові, Самборі, Дрогобичі, Стрию та Сокалі.

і) учительські семінарії мають бути утравізовані. Семінарія в Самборі і ті семінарії, що повстануть в Сокалі і Чорткові, мають бути утравістичні з руским характером.

к) чотири-класові школи вправ при тих семінаріях учительських мають бути рускі.

л) львівський університет має бути в цілости утравізований.

м) субвенціоноване закладів і наукових товариств руских з державних фондів.

V.

а) Реформа податкова з введенем податку особисто доходу.

б) ревізія податку ґрунтового в дусі об'легчення податкових тягарів для економічно слабших.

в) Переказане часті податків — або рода податку на краєві потреби.

г) Переведене організації селян в спілки і введене інституції рентових маєтків.

з) Примусова асекурація з єї удержавленем.

ж) Регуляція рік — забудоване потоків і обнижене ціни соли і заведенне дешевої соли для худоби.

к) реформа законів про правні належності в цілі обниження належностей при всяких правних актах понизше 1000 злр.

л) заведенне цивільної процедури.

м) (оловцем дописано): рівномірний розклад тягарів на громаду, школу, дорогу.

(Дальше буде).

Ще в справі статі „Діла“ „Ad maiorem Poloniae gloriam“.

Прочитавши в ч. 179 Вашої часописи статю п. д-ра Ол. Сушка п. з. „Ad maiorem Poloniae gloriam“, в котрій річево збиває напасти співробітника «Діла» на достойну особу нашого Митрополита, заявляю, що з п. Сушком згоджую ся не тільки я, але і більша часть духовенства, що стоїть на основі національно-церковній.

Я не мав того щастя стояти в близьких зносинах з нашим народним подвижником, липень короткий час в нашім паломництві до Єрусалиму, однак вистане поглянути на дотеперішню єго діяльність,

щоби впевнитись, що се, що доси зділав для Руси і нашої Церкви Митрополит Шептицький, не могли довершити многі попередники. Редактори «Діла» се знають, однак не перестають огидити напастями Митрополита тому, бо се для них добра покритка до нищення Церкви а ширеня своїх безвірних поглядів. Поступають они наче політичні банкроті, вхопивши в руки першу ліпшу нагоду. Дивно, що они чіпають ся останного розпорядку, котрий має свої добрі сторони, бо хоронить також повагу народовця-священника перед інвазією чорносотенця і бажають вкинути заколот між народ, щоби збудити недовіру до священників і до найвисшого нашого Архипастиря в масах народу.

Чи добре ділають? Они не годні на разі розібрати, бо страшна кара усобиці всякла в їх крові і кости. Тую безліч високоблагородних подвигов нашого Митрополита, які тепер можемо оглядати нашими очима, чи не годні ми без пристрасти оцінити? Але тут найліпше свідомство могли би видати ті, котрі тільки добродійств і прислуг вже дізнали від правдивого наслідника Апостолів, а котрі записані в їх серцях! А чому мовчать? Чому не приневолять редакції «Діла», щоби она числила ся із своїми передплатниками?

Ті замітки подаю не тому, щоби зднати собі прихильність Митрополита, бо я навіть парохом з іншої дієцезії, однак не можу затаїти того, що каже моє серце. Я не політикую горячково, як редактори «Діла», — а деж успіхи їх праці? — але тихо труджу ся на селі, з далека приглядаю ся безсторонно всім подвигам духовної і світської інтелігенції.

Виджу, що значна часть нашої світської інтелігенції находить ся в цілковитім здичіню і в борбі з противником навіть партійним свого рідного народу не уміє она пошанувати особистої чести, ані навіть приличности.

Але не вся, не вся ще так здеморалізована, щоби не уміла предметово оцінювати діяльності других. З великого числа позволю собі навести яко примір бесіду п. Володимира Йойка, секретаря суду, котру сей сказав в часі концерту в честь Митрополита на кораблі. Сю бесіду і я собі нотував а поміщена она в памятковій книзі нашого паломництва, та має значіне також загальне. П. секретар судовий так говорив: «Мені припала та честь в імені світських Русинів подякувати Тобі, добрий князю Церкви, за добре зорганізоване паломництва, піднятого для добра Церкви і народа. Задача моя легка, бо і камінь міг би тут проговорити, я однак чую, що заведу надії, бо деж я годен отрястись з тих вражін, які переповняють серце, деж годен змити, кілько труда Ти положив, кілько здоровля підорвав, кілько грошей страгив! Але що я хочу? Грішми міряти доброту — пуста гадка! Ми не сим мірилом міримо доброту, хиба зрівнаймо її з морем. Але море змити дасть ся, до-

брота ні; море має скелі, в Тебе їх нема. Як же дякувати? Хиба ціле море слів виляти...

Згадаю тут деякі історичні дати. Перед 20 роками зложив звісний отець Валеріян Калінка закон Воскресенців, котрий мав виховувати рускі діти, бо він виходив з того становища, що колись батьки нинішних Поляків робили кривду Русинам, винародовлюючи братний нарід. Та задумане его діло не удалось; натрапив на труднощі. Але провидіне само ту кривду направило. Ось Ти, добрий князю, кидаєш високий графський дім, покидаєш світ з всіма его принадами, вступаєш в чин Васильяна, де обітуєш вічне убожество і направляєш кривди нанесені Твоїми земляками часів давних. Ти підносиш ліпоту нашого обряду, до Гуцулів промовляєш їх мовою, розтрясаєш совість інтелігента, організуєш і образуєш духовенство, закладаєш бурси... та взагалі хто годен вчислити всі Твої праці, підняті для добра нашої вітчани.

Минулись князі, королі, бояри, остався лиш 30-мільоновий народ сам, котрого хоронить Церков перед погібеллю, як се говорив наш безсмертний Маркіян: І серце ми вирвеш і душу ми вирвеш, а віри не вирвеш, бо серце ми руске і віра ми руска... Заощікуй ся тому добрий пастирю, князю, тим народом, веде наші серця, а тоді Русь воскресне!

Се говорив сьвітський інтелігент, незапоморчений агітаторскою дурійкою, що тверезо дивить ся на діяльність других і відповідно уміє оцінити її.

Сих кілька слів написав я на борзій як протест проти хулїганської напасти в «Ділі».

Український священик.

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

Краєві сойми, між тими галицький, скликані цісарским патентом на сесію, котра почне ся 15. вересня.

Спир о введеня в жите торгового договору з Сербією між хліборобниками, котрі сему противні а промисловцями, котрі домагають ся оповіщення его з днем 1. вересня на основі закона про повновласть, триває дальше. Правительство австрійске веде переговори з хліборобниками, щоби їх наклонити до згоди на введеня в жите договору без попереднього его ухваленя в держ. раді, позаяк сего вимагають не тільки відносини заграничної політики, але й пильні народогосподарські справи. Правительство покористувало ся однако законом про повновласть лише за згодою хліборобників і се вказує на сильне їх становище. Неперечно поведе ся правительству одолити ці перепони, одначе доси ще не відомий речинець, коли договор віде в жите.

Міністер внут. справ бар. Бінерт був д. 21. серпня на послуханню у цісаря в Ішлю, котре мало звязь із скликанєм краєвих соймів на осінню сесію. В тих днях явить ся там також бар. Еренталь, щоби, здати справу з останньої сильної ради міністрів, а при сій нагоді буде наконецно рішений речинець скликаня сесії делегацийної.

Віденська Kong. Wilhelm подає з пера визначного дипломата з міністерства загр. справ зображене сучасного положеня взаємин між Австрією а Сербією, котре виглядає начеб ultimatum з вернене до Сербії. Австрійський дипломат обвиняє Сербію о безнастанні коромоли проти Австрії і грозить відмо-

вою затвердження торгового договору і виступленям міродатних осіб проти такого поступованя. Особливо п'ятує яко такого коромольника бувшого управителя сербского печатного бюро Івана Іванича, котрий тепер переніс ся яко секретар посольства до Царгорода.

Дальше пише сей дипломат ось що: «Міністерство загр. справ і спільне міністерство скарбу займає ся від довшого часу справами Босни і Герцоговини, одначе програму задуманої діяльності розвине бар. Еренталь і бар. Буриян в делегаций. В міністерстві загр. справ з зачудованєм читали сьдавоздани в заграничних і тутешних часописях про неспокої в окупованих коаях, бо на тім нема слова правди, а ми знаємо дуже добре, що всі ті розсилані вісти виходили з сербської сторони.

Події в Туреччині були вельми неприємні для сербских політ. кругів і для того сербске печатне бюро розповсюджувало ті неправдиві вісти. Начальник сербского печатного бюро намагав ся сі вісти подати також до турецких дневників, а декотрим редакциям турецких часописий доставив статі, в котрій представлено, начеб в Босні й Герцоговині вибухла революция. Колиж на становищі начальника печатного бюро не в спів досягнути бажаних успіхів, переніс ся до сербского посольства в Царгороді, щоби там дальше вести коромоли проти Австрії.

Се викликало велике обурене в міністерстві загр. справ і можна побоявати ся, що взаємини ще більше заострять ся, наколи сербске правительство не схаче ся і не зарадить сему. Сербский торговий договор ще не оповіщений і тому в тих обставинах повинна Сербія бути обережнійша, бо моглоб дійти до того, що з трудом заключений договор розпаби ся, як палата з карт. Австрія не буде довше спокійно приглядати ся явній і кертичній роботі і небавом вдадут ся в сю справу міродатні круги».

Заграниця.

Турецке міністерство виступило з програмою, в котрій зазначує, що не можна ждати аж до скликаня парламенту а треба вже тепер змінити деякі перестарілі закони і розпорядки. Тому постановлено знести ті закони і розпорядки, котрі букві і духови конституції не відповідають. Передовсім є конечно поправити фінансове положенє, число урядників зменшити і їх надмірні плати обнижити. Молодших урядників, котрі потратять місця, треба буде опісля поставити на становищах з тимчасовими платами, щоби не попали в нужду, а конечні видатки треба буде покрити малими позичками і завести ощадности.

Також у війсковости не треба забувати, що Туреччина для удержаня великодержавности повинна мати добірне військо і добру флоту.

Збільшенє доходів дасть ся досягнути реформою податків і поправою стяганя податків, відновою торгових договорів і подвигненєм народогосподарского положеня краю. Дальше заповідає міністерство забезпеченє розвитку хліборобства і реформу шкільництва. Особливо важні є точки що до взаємин з заграничними державами. Правительство приготує також предлоги для парламенту що до загальної служби військової і допущеня немuzuлманських дітей до шкіль війскових.

Сю програму правительства принято взагалі добре, але мало мають віри в те, щоби ті мужі, котрі стоять на чолі правительства, могли перевести в дійсности сю програму. Тим то домагають ся з

ріжних сторін покликаня спосібних європейских дорадників. Молодотурки дійшли до переконаня, що обнова турецкої держави без дійсної підмоги і помочи Європи не є можлива, а конечно потрібна, щоби перемінити абсолютну державу в конституційну.

Огляд часописий.

Народ бідує.

(Лист з радомиского повіту).

(Конець).

Скрізь, куди не зайдеш в хату, кдасть ся у вічи злидота; а ким не почнеш розмову — балачка йде тільки про злидні та хліб. «Нема хліба, торговлі нема, гірко жити, останні кінці надходять», — тільки й почуєш з розмови селян. Багато селян «дожили» вже до того, що не мають другої сорочки, щоби перемінити в неділю; «дожили» вже до того, що все, що тільки мали, винесли з хаги і продали на хліб... На ярмарках та базарях частенько можна побачити жінок, що спродують останній свій скарб...

Всяк крадіжи повели ся такі, яких й старі люди не зазнають; але крадіжи трохи здержано тепер т. з. «самосудом».

Нема нічого дивного, що тепер розвела ся скрізь сила старців; але Христа ради тепер не дуже проживеш: дають хліба в десятій хаті.

— Нехай Бог простить, старців; тепер розвело ся як ніколи — скаржив ся оден селянин. — По 6—7 душ ходить їх на день, а тут і в самого діти з голоду плачуть...

Є чимало таких, що були собі хазяїнами, а тепер на бідність просять. Тянуть ся по задвірках, а в хату сороміти просять, бо тож був хазяїном. А то дітий посилають просити, — і діти обідрані лаять, просять, а люди з судом і розпучкою дають, коли є.

Недавно отсе в м. Брусиліві не старий ще селянин — з села Осівець — кинув ся в воду. Бідняку встигли виратувати, але не подякував їм він: селянин розказав, що по тижню він і семья его хліба не бачать, злидні присіли їх так, що краще вже вмерти. Та й на що жити, коли нема ніякої надії на кращу годину? І отсе знову сими днями селянин той кинув ся у воду — і тепер вже его не виратували...

Я знаю селян, що навіть Великдень празнували без паски і купили собі кусків паски у старців, та тим і розговілись... — Помочили сльозами і розговілись...

Розпучка і страх бере людину, коли вона сьвіжо приїде на село і придивить ся до злиденного життя селян. Не живуть, а видіють в повсякчасній злидоті, бють ся за шматок хліба, як риба о лід... І кожний день переказують нові сумні події, що люди роблять собі і другим — в боротьбі за шматок хліба. Не віриш своїм очам, не віриш ушам, але скрізь бачиш стражданя, скрізь чуєш стогін розпучки і новимовної муки, муки голодної смерті...

Отак живе тепер наш народ. Нема й надії на щось краще. Вродило мало і того, що зберуть, хватить не надовго. А коли не хватить, знову стане страшне питанє:

— Як далі жити?

Цікаво, як само селянство пояснює собі ті причини, що довели его до такого лихолітя.

— Бідує народ, — сказав мені оден селянин: — ненависть одного на одного

